

Povezanost socio-demografskih faktora i seksualnog iskustva sa izraženošću polnih stereotipija

Na uzorku od 230 mladića i 216 devojaka proverena je hipoteza da su socio-demografski faktori i seksualno iskustvo povezani sa izraženošću polnih stereotipija. Primenjena je skala polnih stereotipija i upitnik koji se odnosio na pokazatelje socijalnog statusa i seksualnog iskustva. Hipoteza se pokazala ispravnom na ženskom uzorku, dok su za mladiće dobijeni statistički neznačajni rezultati. Metodom multiple regresije je utvrđen „obrazac“ devojke kod koje su izražene polne stereotipije: živi u maloj sredini (na selu), mlada je, njena majka takođe, ima jednu ili više starijih sestara, nema mlade braće, nema stalnog partnera i nema seksualnog iskustva.

Uvod

Pojavama iz oblasti socijalne psihologije, među njima i polnim stereotipijama, pripada veliki značaj. Kako je značenje termina „polne stereotipije“ diskutabilno, naglasimo shvatanja o prirodi stereotipija koja su se do sada iskristalisala (prema Rot 1989):

- stereotipije su isto što i predrasude, ili su im izvor;
- stereotipije su organizacije iskustva u vezi sa nekom klasom objekata.

Različita su i mišljenja o funkciji stereotipija:

- stereotipije su generalizacije koje nam pomažu da kategorišemo pojave i razjašnjavamo ih;
- stereotipije su racionalizacije predrasuda (služe kao opravdanje našeg neprijateljskog stava prema pojedinim grupama).

Nejasna je i razlika između predrasuda i stereotipija. Predrasude su definisane kao stavovi, te se kao takve sastoje od tri komponente: kognitivne, konativne i emocionalne, a stereotipije mogu biti delovi predrasuda, kada spadaju u kognitivnu komponentu. Dakle, prema aktuelnim shvatanjima predrasude su logički neosnovani, uporno održavani i intenzivnim

*Vojislav Simović (1979),
Nova Pazova, Kneza Mi-
haila 91, učenik 2.
razreda Zemunske gim-
nazije)*

*Željko Stanojević
(1979), Zaječar, učenik
2. razreda Gimnazije u
Zaječaru*

emocijama praćeni odnosi prema različitim objektima, dok su stereotipije psihičke pojave, shvatanja koja su rigidna, veoma uprošćena i veoma proširena. Uprkos velikom značaju polnih stereotipija nevelik je broj empirijskih istraživanja u toj oblasti. Istraživanja kod nas (Smiljanić 1985; Vuletić 1985, prema Havelka 1995) su utvrdila prisutnost polnih stereotipija i definisala stereotipne likove. Mladenović (1991) je utvrdio postojanje obrazaca „patrijarhalne i „moderne devojke, tj. „ambicioznog i „sportsko-druželjubivog mladića. Ove obrasce autor objašnjava uticajem različitih socio-demografskih faktora.

Mnogo više istraživanja je posvećeno srodnim etničkim stereotipijama. Starija istraživanja su pokazala da su one veoma trajne, prenose se trans-generacijski (Bogardus 1928) i istraživanje sprovedeno dvadesetak godina kasnije (Kac i Brejli i Gilbert 1951). Dalje, veći obim informacija kojima ispitanici raspolažu, njihova bolja informisanost, vodi do smanjene uniformnosti (smanjene rasprostranjenosti etničkih stereotipija u stanovništvu) (Gilbert 1951). Ovaj mehanizam „bolje informisanosti smatramo izuzetno značajnim i u oblasti polnih stereotipija. Zato je naša hipoteza da su socio-demografski faktori i seksualno iskustvo povezani sa izraženošću polnih stereotipija – pretpostavljamo da ispitanici iz urbanih sredina, sa višim socijalnim statusom i bogatijim seksualnim iskustvom imaju manje izražene polne stereotipije.

Metod

Nezavisne varijable u istraživanju su: socio-demografski faktori i seksualno iskustvo.

Socio-demografski faktori su operacionalizovani sledećim pokazateljima: godine starosti, mesto stanovanja, školski uzrast, poreklo oca, poreklo majke, obrazovanje oca, obrazovanje majke, starost oca, starost majke, broj starije braće, broj mlađe braće, broj starijih sestara, broj mlađih sestara.

Seksualno iskustvo je operacionalizovano indikatorima: da li je imao/la polni odnos, postojanje stalnog partnera, trajanje najduže veze do sada, broj veza dužih od 6 meseci, postojanje traumatičnog prekida veze, trajanje seksualnog iskustva.

Zavisna varijabla je izraženost polnih stereotipija, operacionalizovana skalom od 33 stavke (Primer: „Muškarcima je u odnosu sa ženom stalo samo do seksa , „Žena koja promeni više muškaraca je kurva), Autor skale je Opačić, 1994. Podaci su obrađeni multiplom regresijom kako bi se dobio linearni kompozit koji najbolje predviđa izraženost polnih stereotipija.

Postupak. Identitet ispitanika nije tražen prilikom ispunjavanja upitnika radi dobijanja iskrenih odgovora, ali naglašavamo da postoji mo-

gućnost da to nije u potpunosti postignuto, zbog delikatnosti pitanja (npr. pitanje: „Da li si do sada imao/la polne odnose ?). Pretpostavljamo da kod mladića postoji tendencija da svoje seksualno iskustvo predstavljaju bogatijim no što jeste, dok je kod devojaka (verovatno) obrnuto.

Uzorak. U istraživanju je učestvovalo 230 momaka i 216 devojaka, uzrasta od 14 do 19 godina, iz Beograda (Matematička i Filološka gimnazija), Niša, Surdulice, Smederevske Palanke, Čuprije i Skoplja, različitog socio-ekonomskog statusa.

Rezultati i diskusija

Kod muških subjekata zbog vrednosti statističke značajnosti F testa od .1007 (tabela 1.) ne možemo odbaciti nultu hipotezu. Zaključujemo da kod muških subjekata socio-demografski faktori i seksualno iskustvo nisu povezani sa izraženošću polnih stereotipija. Moguće je, međutim, da razlozi za dobijanje ovakvih rezultata leže u ranije naglašenoj neiskrenosti mladića u odgovorima ili nevaljanosti skale koju smo koristili.

Tabela 1. Prikaz statističke značajnosti

	r	F	p
muški subjekti	.34208	1.46475	.1007
muški subjekti	.42862	2.30985	.0022

Kod ženskih subjekata (kod kojih odbacujemo nultu hipotezu) se izdvojilo 7 indikatora svojim užešćem u linearnom kompozitu koji najbolje predviđa izraženost polnih stereotipija. To su: godine starosti, mesto stanovanja, broj starijih sestara, broj mlađe braće, postojanje stalnog partnera, trajanje seksualnog iskustva i starost majke.

Tabela 2. Učešće indikatora u linearnom kompozitu

Indikatori	β -ponderi	Korelacija	Značajnost
godine starosti	-.178239	-.164686	.0293
starost majke	-.184984	-.187335	.0336
mesto stanovanja	.197533	.109413	.0105
broj starijih sestara	.144448	.053434	.0482
broj mlađe braće	-.194015	-.101000	.0067
postojanje stalnog partnera	-.143972	-.073584	.0530
dužina trajanja seks. iskustva	-.163584	-.119260	.0288
školski uzrast	-.067967	-.127848	.3868
poreklo oca	-.039210	.043842	.6060
poreklo majke	-.052164	.030498	.5192

Indikatori	β -ponderi	Korelacija	Značajnost
obrazovanje oca	.054499	-.066037	.5257
obrazovanje majke	-.065008	-.071890	.4604
starost oca	-.120093	-.202846	.1561
broj starije braće	.072188	.049984	.2953
broj mlađih sestara	-.044712	.003852	.5195
da li je imao/la polni odnos	.001513	.085116	.9855
trajanje najduže veze dosad	-.125077	-.034183	.1494
broj veza dužih od 6 meseci	.096072	.026468	.2684
postojanje traumatičnog pre- kida veze	-.023187	-.022417	.7394

Ispitanica kod koje polne stereotipije nisu izražene je starija, njena majka takođe; živi u urbanoj sredini (u gradu), nema starijih sestara, ima jednog ili više mlađe braće, ima stalnog partnera i ima duže seksualno iskustvo.

Dakle, ispitanica koja ima veoma izražene polne stereotipije, prema dobijenim nalazima, je veoma mlada, njena majka takođe, živi u maloj sredini (na selu), ima jednu ili više starijih sestara, nema mlađe braće, nema stalnog partnera i nema seksualnog iskustva.

Naglašavamo da ovakva struktura nalaza ukazuje na seoske porodice, u kojima se majka udaje mlada i kao takva rano dobija više dece. S druge strane, u urbanim sredinama, žene se kasnije udaju i imaju manje dece. Osim toga, moramo naglasiti da je moguće da su devojkice iz manjih sredina govorile neistinu o bogatstvu svog seksualnog iskustva, u strahu od reakcije svog okruženja. S druge strane, čini se očiglednim da je devojkice iz gradske sredine, zbog slobodnijih shvatanja vezanih za seksualni život, mnogo lakše i da stekne izvesno seksualno iskustvo i iskreno ga predstavi.

Godine starosti i trajanje seksualnog iskustva su u pozitivnoj korelaciji sa bogatstvom seksualnog iskustva, a što je ono bogatije, tj. što je veći obim informacija koje ono sadrži, to će po mehanizmu „bolje informisanosti”, izraženost polnih stereotipija biti manja.

Treba imati u vidu da su stereotipi vezani za ulogu žene verovatno izraženiji u seoskim sredinama. Još jedan razlog koji, verovatno, utiče na veću izraženost polnih stereotipija kod devojkica sa sela je i nedostatak privatnosti u manjim sredinama. Ispitanica nema prilike da „eksperimentiše”, upoznaje suprotni pol bez nadzora, već je stalno pod budnim okom socijalnog okruženja (vršnjaka, roditelja, starijih), koji će oštro okarakterisati svaki prestup strogih zakona malih sredina. To vodi siromaštvu seksualnog iskustva, te izraženijim polnim stereotipijama. Ponovo valja naglasiti da postoji mogućnost da su podaci dobijeni od ispitanica poreklom iz manjih

sredina vezani za seksualno iskustvo netačni, usled njihovog straha od reakcije okoline.

Važnost postojanja stalnog partnera za stepen izraženosti stereotipija se takodje može tumačiti u skladu sa navedenim mehanizmom „bolje informisanosti”. Moguće je, naime, da svakodnevna interakcija sa pripadnikom suprotnog pola, razmena mišljenja, pri kojoj se saznaje o njegovim istinskim shvatanjima, vodi do pada mnogih polnih stereotipija u vodu.

Utvdili smo, dakle, koji su socio-demografski faktori (mesto stanovanja, godine starosti, broj starijih sestara i mlade braće) i koje komponente seksualnog iskustva (postojanje stalnog partnera, dužina seksualnog iskustva) najjače povezani sa prihvatanjem polnih stereotipija. Verovatno je da ove varijable, direktno ili indirektno, utiču na bogatstvo seksualnog iskustva, što preko mehanizma „bolje informisanosti”, opet, utiče na izraženost polnih stereotipija.

Literatura

- [1] Rot, N. 1989. *Uvod u socijalnu psihologiju*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- [2] Havelka, N. 1995. *Socijalna percepcija*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.

Vojislav Simović and Željko Stanojević

Relationship between Socio-demographic Factors, Previous Sexual Experience, and Self-concept in Male Adolescents.

The study tested a hypothesis that socio-demographic factors and sexual experience were related to gender-role stereotypes. The Gender-role Stereotypes Scale, as well as a questionnaire regarding socio-demographic factors and sexual experience were administered on a sample of 230 male and 216 female adolescents. Results supported the hypothesis only on the female sample. Multiple regression revealed the pattern of socio-demographic and sexual experience factors that were related to gender-role stereotypes in females: rural background, relatively young mother, no sexual experience, and no long-term emotional relationship.

